

belső oldalán tükör volt, de két táblája között sima, fényes, elefántcsontból való lapocskái voltak, amelyekre ceruzával írni lehetett, de amely írást nedves zsebkendővel könnyen letörölni is lehetett. Minden kapcsolása aranyból való volt. Vagyis: az ilyenek már valóságos könyvek is voltak, de bennük még a tükör is megvolt. Igen valószínű tehát, hogy az átmenet ősidőkben is úgy történt, hogy a kinyitható födelű, de eleintén még kerek tükröske belső, sima fölületére, vagyis a tükrőlappal szembekerülő fölületre eleintén meg egymást bejegyeztettek, beírtak, majd oda a Napistent dicsérő himnuszok és a lelkiismeretre vonatkozó mondások, példabeszédek is irattak be s ha ezen tükrösök még néhány csont- avagy fémlapocskát is kaptak közbe, akkor innen az «imádságos könyv»-ig való átmenet már csak egy lépés.

Mi sem természetesebb, mint hogy a kerek lapra vagy lapokra kerülő írás sora a lapon avagy lapokon kacskaringó (spirál) vonalba haladóan készült. Ismeretesebb az égetett agyagból való etruszk és krétai kerek lapok, amelyeken az írás szintén kacskaringó vonalban halad. A spirálvonalú sorvezetés tehát régen szokásos volt. (3. ábra.)

Mindenesetre, szempontunkból rendkívül fontos azon tény, hogy a fönti megfejtés ma már csakis a magyar meseváltózat és az ősmagyar tükör- és lelkiismeretkultusz ismerése segítségével lehetséges.

Ha pedig a «könyv» helyébe visszahelyezzük az ősi tükröt, akkor az összefüggés a mesehős testi és lelki szépsége és az «otthon feledett tárgy» között teljesen világossá és természetessé válik. Akit szépsége miatt hivatnak, az természetesen tükrét is magával kell vigye, hogy magát föltétlen rendben mutassa be. Világossá válik azonban így előttünk a mese mély, jelképes értelme is, mert hiszen tudjuk, hogy amiként az anyagi tükör a test szépségben tartásához szükséges, ugyanúgy szükséges a lelki tükör, azaz a lelkiismeret a lélek szépségben tartásához. Ezért mondja tehát a magyar mese, hogy a mesehős csak addig marad szép, ameddig «könyvét», azaz tehát *tükrét*, el nem hagyja (lelkiismeretét el nem hanyagolja), illetve «ameddig könyvéből minden nap imádkozik», vagyis: ameddig minden nap a tükörbe nézvén és magába szállván, lelkiismeretét megkérdezi és ennek szavára hallgat. Más szóval: ameddig tükrétől, azaz lelkiismeretétől meg nem válik.

III.

KÖVETKEZTETÉSEK

A jelen dolgozatom első (Ismeretetés) részében elmondottakat a második részben (Bizonyítékok) fölhozott néprajzi és egyéb adatokkal támasztottam alá, habár ott is ez adatok közül csak egyeseket hozhattam föl. Úgy itt is csak a néprajzi adatokból levont következtetéseimet hozhatom, mivel az összes néprajzi adat fölsorolása túlságosan hosszadalmas volna.

Őseink legrégibb vallásos kultuszhelyei, azaz Szent Helyei, berkek, kertek voltak és ilyenekül főképp szigeteket, domb- avagy hegytetőket választottak, habár vallásos kultuszhely volt úgyszólván minden forrás is. Az ilyen szigeten avagy kertben állott rendszeren egy szent fa is, amelynek ágai közül, mint kiemelkedő helyről szokott volt a táltos a néphez beszélni. Ezen szent fából fejlődtek azután a későbbi szószékek is. A táltos ilyenkor a Napisten, azaz az emberek tanítója és gondviselője nevében beszélt, amiértis a magasból jövő szava «égi szózat»-ként, vagyis a Napisten szavaként fogatott föl. Ezért szokás volt az is, — amint ezt művében Kandra Kabos mythológusunk rokonnépeinknél még meglévőként fölhozza — hogy a táltos a fa lombjai között néha, de nem mindig, úgy helyezkedett el, hogy látható ne legyen. Mindenki tudta ugyan, hogy a táltos beszél, szava azonban a Napisten szavának tekintetett, azért mert minden erőny — a gondolat és a hang is tehát — a Nap adománya, a táltos pedig, mint különösen bölcs ember, tehát szerintük a Napból több erőnyt örökölt, mint a többi ember, amiértis a táltos beszéde joggal a Napisten szavának is volt tekinthető. Szokás volt az ilyen szent fa ágai közé vesszőfonadékból rendszeren és szépen megkészített szószéket is csinálni. A mai templomokban is a szószéknek mindig van teteje is, holott hiszen a templom belsejében erre semmi szükség, mert sem eső, sem napheve a papot itt nem bánthatja. Ez tehát, a pap feje fölé hajdan boruló lomb ma értelmeveszett emléke. A fán levő szószékre is létrán avagy a fa törzsébe erősített hágcsón lehetett fölmenni, de igen vén fánál a följáró a fa odvában is lehetett, ami a minaretek eredetét is képezhetette. Viszont a mai templomok szó-

széke is többnyire a templom egyik oszlopán van, ahová létrán kell fölmenni. Az oszlop pedig az egykori fa törzse helyébe lépett.

A fáról, a fa első, villás elágazásából beszélő táltos tehát magát a Napistent jelképezte, épúgy mint ahogy népmeséinkben is az Aranymadár («A Világ Szépenszóló Aranymadara», más változatban a «Tűzmadár», mivel a Napisten egyúttal Tűzistenként is tiszteltetett) is a Napisten jelképe volt. Népmeséink szerint a Világ Szépenszóló Aranymadara a «Világ Zengő Aranynyárfája» (más változatban: Aranyalmafa, Világfája, Égigérő Fa. Zengő Fának akkor nevezték, ha rezgőnyárfá, jegenye vagy nyírfá volt, amely fák levelei a szélben zengő, susogó hangot adnak) «villás ágából» énekel, oly csodaszépen, hogy mindenkinek, aki hallja, szíve megtelik boldogsággal, megszépül és megfiatalodik. Aminthogy pedig a Napisten tanítása azonos a lelkiismeret szavával, így tehát a táltos és tanítása (azaz az Aranymadár és éneke) jelképezi a Napot is, de a lelkiismeret szavát is, vagyis szintén jelképesen: az Aranytükörrel is azonosul.

A Zengő Fa alatt tehát a szentkertbeli Szent Fát kell értenünk, amelyet azért neveztek így, mert a nyár-, a jegenye és a nyírfá levelei, hosszú szárukon minden fuvalomra a fülnek oly kellemesen zsonganak, susognak. Ősregéink (mai népmeséink) szerint azonban a szent fák leveli aranyból voltak, amelyek az alkonyati szellőben egymáshoz verődve, miként aranypénzek, gyönyörűségesen csengtek-bongtak és amely zenéjük az Aranymadár énekét kísérte. Valóban őseinknél szokás volt jó termésű esztendőkből vert aranyból való leveleket avagy aranypénzeket a Szent Helynek ajándékozni, amelyeket a Szent Fára aggattak. Ínséges esztendőben avagy más bajok esetén aztán a táltosok ez arannyal segítették a népet. Amiért is, ha a Szent Fa aranylombját elvesztette, ez mindig szomorúság, gyász jele is volt, aminthogy szomorúságot jelent és az emberek lelkében szomorú hangulatot kelt a fák őszi lombjavesztése is. Való igaz pedig, hogy épen a nyárfá, a jegenye és a nyírfá levelei ősszel a legszebb aransárga színt öltik és fényesek lesznek. Ugyiszintén némely nyár- és jegenyefa levelei pedig teljesen kerek alakúak és így, amikor sárgák és fényesek, aranypénzekre élénken emlékeztetnek és ha a szélben nem is csengenek, de hosszú szárukon ide-oda mozogva és egymáshoz verődve, a fa ismert, kellemesen zizegő-suso-

gó hangját okozzák. Amely tényekből pedig azt következtethetjük, hogy természettisztelő ősvallásunk említett gyönyörű költői képzetei, eszméi nem önkényesen kitalált dolgok, hanem a Természet jelenségein alapulnak és habár őseink költői lelkiülete alkotásai, de az örök Természettel teljes összhangban való életük folyományai is.

A Világ Zengő Aranynyárfája lábánál volt a népmeséinkben ma is emlegetett a Világ Fényes Ezüsttáva, amely Tündér Ilona Ezüsttükkrét, vagyis szintén a lelkiismeretet is jelképezte.

Később, amikor már szép templomok, azaz Istenházak is épültek, ezekben a szószókül is szolgáló Szent Fa mesterségesen készült és az aranyból vert faleveleket ennek műágaira aggatták, ekkor azon az aranylevelek, valahányszor a táltos a szószékre föl- avagy arról lement, esetleg beszédeközbeni mozdulatainál is, meg-megcsendülhettek. Az ilyen mesterségesen készült fák törzse igazi fatörzsből avagy esetleg többször is, volt összeállítva s ágai bár igazi ágakból, de szintén mesterségesen lehettek beléjük erősítve. Úgy a törzs, mint az ágak arany és ezüst veretekkel, szögekkel és gyöngyházberakásokkal is lehettek ékesítve, amiáltal az illető fanem kérge utánoztatott, mivel ugyanis, törzsünk szerint más-más fát tiszteltek Szent Faként.

Arany nyárfalevél

Például a tulajdonképeni magyar törzseknél az alma- és a narancsfá is, a palócoknál a jegenye, a nyár (de akik a jegenyét ma is *pálma* néven nevezik), a jászoknál a jávor szerepelt, stb. A magyar törzsek szent fáikra aranygömböcskéket is aggattak és ez a regék «aranyalmái» eredete. Ősidőkben, amikor hazánk éghajlata még melegebb volt, itt narancs is termett, amely gyümölcs természetes színe az aransárga. Természetesen az ilyen kincses fákat, hogy idegenek meg ne lopják, utóbb már őriztetni is kellett, amely meglopásról és őriztetésről ma is számtalan népmese, rege és mythosz szól.

A Szent Fa előtt, éspedig az óg alatt, vagyis az Istenház hupolaga legtejején levő egyetlen ablak alatt volt a rézből avagy bronzból való, kerekeken oda és onnan eltölthető nagy üst, avagy medence, tele vízzel, és ez a Világ Fényes Ezüstitava jelképe volt. Amely medence vize az ógon át az Égből hullott esővíz volt. Ilyen kerekes üstöket, a Bronzkorból származóakat, Magyarországon találtak is. Megjegyezem még: Óg vagy ók, ig őszavunknak *luk*, *ablak*, de egyúttal *szem* jelentése is volt, amiről még igen, igen sok elmondani valóm volna, de amit itt el kell hagynom. Ezen őszavunkból származott a *szem* jelentésű latin *oculus*, a német *Auge* és a szláv *oko* szó. Viszont a régi magyarban *hupolag*, a finnben *kupla* = hólyag. Innen származott a latin *cupola* szó, amely azonban már igen késői műveltségi szó lévén, csak az említett magyar és finn természeti őszó származéka lehet. Ide tartozik egyébként a magyar *kúp* és *kupak* szó, valamint a török *kapak* = kupak, *kapamak* = befödni szó is, sőt az olaszban is *coprire* = befödni.

E medence körül ültek gyékényeken avagy szőnyegeken a táltos szavát (jelképesen: az Aranymadár énekét) hallgató hívek (5. ábra), akik a beszéd után a víztükörben magukat megnézték, ami magabizallságot, elmélkedést, a lelkiismeret megkérdezését jelentette. (A rajzon itt hiba az, hogy a medence kerekes volta nincsen föltüntetve.) Víztükörben pedig magunkat csak akkor láthatjuk meg, ha erre a világosság fölülről vagyis függőlegesen esik. S ez őseink Istenházában valóban így is volt, mivel ezek csakis fölülről, vagyis az ógon át kaptak világosságot. Viszont ősidőkben ez meg csak akkor lehetett így, a Szent Kertekben, amikor a Nap pontosan a Delelőn (a zeniten) állott.

Őseink Aranymadara egy hollófélé, de pávanagyságú és a mai paradicsommadarakra hasonlító madár volt. Rég kihalt, de népünkönél tiszteletét valamennyire örökölte a szintén hollófélék közé tartozó babuka, amely bár sokkal kisebb, de rá némileg hasonlít. Az Aranymadárnak főképp pannon, más nevén pún, őstörzsünknel, (amelyből az eljárasodott vendek, venédek vagy venétek is származtak), volt nagy kultusza. A Dunántúl ma is szokás fából, farkát és szárnyait kiterjesztő babukát készíteni s ezt a szobában a mennyezetre akasztani, mintha röpülne. (Lássad: Malonyai: «A magyar nép művészete.») Ez így bizonyára régen is szokás volt, csakhoggy akkor

e madarat még aranyból készítették, és ez is a Nap jelképe volt, amely fényes Aranymadárként száll az Égen, az emberek világa fölött. Az ősi, igazi Aranymadár is pávamódjára tudta farkát kiterjeszteni, amikor is ennek kerekése valóban sugározó Naphoz volt hasonlítható. De farka tövéből kétoldalt hosszú, lágy, aláfolyó tollai is voltak, mint a mai, sárga paradicsommadárnak. Fején a babukához hasonló tolltaraja volt, egész teste, farka és szárnytollai mind aranszínűek és fémes fényűek voltak, mint a páva tollai, habár ez utóbbiéi többszínűek. Ügylehet azonban, hogy voltak valahol tűzvörös tollai is, mivel némely népmesénk Tűzmadár-nak is nevezi, ami tehát a Főnix-madárral is azonosítja, bár azonos kétségtelenül a kínaiak Fung-madarával is, amely a kínai regék szerint szintén gyönyörű fuvolahangon énekel.

Az Aranymadár kiterjesztett farka a *lemenő* Napot jelképezte, mivel e madár, a regék szerint, alkonyatkor szokott volt gyönyörű fuvolahangon énekelni. Mikor estefelé leszállott a Világ Zengő Fája villás ágába (6. ábra), farkát kiterjesztette és néha szárnyait csattogtatta és tollait megrázta. Ilyenkor néha egy-egy tolla lehullott és ezeket az énekét meghallgatni a fa alá odagyűltek közül a szép leányok főlstedték és piros pünkösdirózsákkal együtt velük a legények kalapját ékesítették, amint ezt egy régi népdal is elmondja.

Kifejtettük, hogy az Aranymadár a Lelkiismeret Aranytükrével is azonosított, de meg kell jegyeznünk, hogy vele kapcsolatban mégis főképp az Istenházak oltárán álló Aranytükrökre gondoltak. Ezek némileg villához hasonlóan kettéágazó, de különféleképp is kialakított állványocskán állottak. Például a tulajdonképeni magyar törzseknél ez a Csodaszarvas szarvait is ábrázolhatta, hegyein csillagokkal (7. ábra), illetve lehetett igazi szarvakból való, de képezetethetett cserfából avagy rézből is, szépen stilizálva és sötétkék avagy fekete színűre zománcolva, mivel a Csodaszarvast, mint az Ég jelképét is, ilyen színűnek képzeltek és egy hitrege szerint a Napisten a Csodaszarvas hátán, ennek szarvaiban fogódzva, úszik a Minden-ség Tengerében. Palóc őstörzseinknél — amelyekből a pelazgok származtak — viszont az állványocska vagy a Zengő Aranynyárfát jelképezte, vagy nőalakot. Malonyay «A magyar nép művészete» című könyvében (III. kötet, 207—211 oldal) bemutat olyan népi állótükröket is, amelyek kerek alakjukat (7./a ábra) még így is meg-

őrizték, vagyis a hajdani oltári állótükrökre hasonlítanak ma is. De bemutat egyet, amely bár négyszögletes, de amelynek állványa kiképzésében még fölismerhetjük az Aranynyárfa ágait, sőt még az Aranymadár énekét meghallgatni körégyűlött embereket és állatokat is föltünteti, míg a tükör valamikor az Aranymadarat jelképezte. Mindezen indítékokat (motivumokat), habár népünk ma már nem érti, de fönntartja hűségesen az ősi hagyományokat. Hogy azonban ez indítékok még máig is fölismerhetők, ez azt is jelenti, hogy legfőljebb vagy 100 évvel ezelőtt ezeknek a mesékkeli kapcsolatát még tudták.

Nem hagyhatjuk itt el a görög Orfeusz-rege megemléztetését.

Orfeusz a hitrege (mythosz) szerint Apollon Napisten fia. A mi mythológiánkból azonban kitűnik, hogy Orfeusz Apollonnak csak mintegy megkésztetése volt, vagyis a Napistennek egyik megnyilvánulása, illetve, hogy Apollon volt az Égen járó, *nappali* Nap, Orfeusz pedig az *esti* és *éjjeli*, vagyis az Alvilágba alászálló és az Alvilágban járó Nap. De természetesen ezt is csak úgy értjük meg teljesen, ha nem feledjük, hogy ősműveltségünk idejében, amidőn őseink e regét megalkották: nappal és nyár, este és ősz, éjszaka és tél még egymással azonosak voltak, vagyis hogy az Északi Sark még hazánk területén volt, habár ugyanekkor itt még enyhe éghajlat volt. Ismeretes, hogy a görög rege szerint is Orfeusz oly gyönyörűen hárfázik, hogy nemcsak az emberek, de az állatok is, vadságukat feledve, megszelidülve, köréje gyűlnek, hogy őt hallgassák. Ma már senki sem érti, hogy a vérengző vadállatok, amelyek megszelidülnek: tehát a gonosz embereket jelképezik, jelentik, akik megjavulnak, ha a Napisten, vagyis a Lelkiismeret szavát (az Aranymadár énekét, a táltos tanítását) meghallgatják. Ez volt tehát őseinknél e hitrege-indíték jelképes értelme, amelyet azonban már sem a görögök, sem a rómaiak nem ismertek, nem értettek.

Egy magyar népmesénkben («A király szép leánya») a Nap bele-szeret egy királyleányba (Tündér Ilona), de ezt egy sárkány elragadja az Alvilágba (Euridike elrablása). A Nap keresésére indul, de előbb vörösképpű és vörösruhás, öreg, rút koldussá változik, aki rút, vén, sánta gebén lovagol. A koldus azonban oly csodaszépen énekel, hogy a király (az elrablott leány atyja) az ablakhoz megy, látná, ki énekel ily szépen. Látja a Vörös Koldust, amint sánta lován a

hóban halad, énekel és énekét tökhéj-kobozán kíséri. Szolgáit küldi, a koldust hívják be, stb. Ez indíték értelme az, hogy ősidőkben lementte előtt, vagyis késő ősszel, a Nap a láthatáron látszott sokáig körülbolyongani. Ismeretes pedig, hogy lementekor a Nap, a levegő-rétegek fényirányeltérítése következtében néha eltorzulni látszik, azaz szabályos korongalakját elveszíti, vagyis «rút» lesz. Hogy pedig lementekor a Nap vörös is lesz, ezt akárhányszor láthatjuk.

Koldus szavunk a *kolindál*, *kalindál*, *kalandoz*, *kalézol*, *kólicál* = kószál, jár-kele, mendegél, bolyong, körben bolyong igénk *kol*, *kal*, *kel* szótövéből származik, ami a hasonló szavak eredetét is megfejt; az árja nyelvekben meglevőket is. Hogypedig ez valóban így van, még jobban bizonyítja azon párhuzam, hogy az olasz—latin *mendico*, *mendicus*, *mendicare* = koldus, koldulni szavaink eredetét meg a mi *mendegél* igénk magyarázza meg. Más párhuzam az is, hogy az olasz nyelv velencei tájszólásában a *remengo* szó jelent egyaránt tönkrejutást, koldussá válást, valamint kószálást, bolyongást is. Például náluk közönséges szitok: «*Va remengo!*» = Menjél tönkre, vagy légy koldussá. Vagy mondják azt is: «*El ze andá a remengo.*» Tönkre ment, koldusbotra jutott. De mindami mellett ugyanezen *remengo* szónak még kószálás, bolyongás, vándorlás értelme is van. A szó megfelel az olasz irodalmi nyelv *ramingo* szavának, amelynek azonban csakis bolyongás, kószálás értelme van. Viszont a magyar «koldusbot» kifejezés is azt mutatja, hogy a koldus mindig vándorol, mert a vándorlók szoktak bottal járni, amit másrészt a «vándorbot» kifejezésünk is mutat. Továbbá: a magyar népnek ma is közönséges szólása: «kósza koldus», mivel a koldusok valóban házról-házra, faluról-falura szoktak járni koldulni. Éspedig, különösen régebben, még énekelve, zenélve is. Mindami hitregékben azzal is összefüggésbe hozatott, hogy amidőn a Sark még Magyarország területén volt, a Nap úgy lementte előtt mint kelte után is, sokáig a láthatáron körben látszott bolyongani; amiértis az elmondottaknak még igen nagy hitregei háttére is van, de amivel itt nem foglalkozhatunk.

Fontos a szóban levő népmesében az is, hogy itt tehát a naplemente és a gyönyörű éneklés és zenélés közötti egykori összefüggés nyomát is még megtaláljuk. És ime: a hangversenyeket, «zeneestélyeket» ma is este szoktuk tartani.

De kitűnik mindezekből még az is, hogy őseinknél az ős és tél a Nap lementével és az Alvilágbani bolyongásával, a nyár pedig delelőjével (a zenitre érkezésével) volt azonos.

Tudván mi mármost mindezt, világosan értjük azt is, hogy Vajnamöjnen, a finnek egykori nemzeti istensége, vagyis az őszi és téli megnyílvánulásában megjelenő Napistenük, miért képzelgetett őszhajú, őszszakálú öreg embernek (ifjúkori megnyílvánulásai: Lemminkäinen és Kaleva vagy Kalervo) és miért mondatik el, hogy mielőtt csolnakján a tengeren útrakel és az embereket elhagyja (egykori magyar hitrege szerint a Csodaszarvas hátán a Mindenség Tengerén), búcsúzásakor, előveszi hárfáját és énekel oly gyönyörűségesen, hogy nemcsak az emberek, hanem az állatok is köréje gyűlnek őt hallgatniok. A mi Vörös Koldusunk, Vajnamöjnen és Orfeusz tehát egymással azonosak és a lemenő Napot jelentik. A gyönyörű ének alatt pedig az öregén búcsúzó Napisten tanácsait, oktatását, más szóval: törvényeit, kell értenünk, de amelyek ősidőkben szebbnél-szebb verses énekekbe, regékbe, példabeszédekbe is voltak foglalva. Ilyenek maradványa a finn Kalevala némely éneke is. Amely regéket az öreg regös tehát énekelve és zenélve mondott el.

Miután mindezeket megtudtuk, megértjük nemcsak az Orfeusz-hitregét, de a Mózes-hitregét is, vagyis azonnal észre kell vegyük Mózesnek a fönti hitregei személyekkel, azaz őseink Napistenéveli azonosságát. Mózes is fölmege magasra, a hegyre (a Nap a zenitre), hogy a Nagy Égisten törvényeit fogadja, ugyanúgy mint ahogy vogul rokonaink regéjében a Napisten fölmege atyja, Numitorem Égistennek az Ég legmagasabbján levő lakába (a zenitre), hogy ott annak tanácsait, oktatását kikérje, amelyek szerint az emberek világa fölött intézkedjen, amelyek szerint az emberek életét igazgassa. Vagyis világosan látjuk ennek a Mózes törvényhozásával azonosságát. Mózes is erőteljes férfikorában, vagyis élete *delelőjén* megy föl a Színai hegyre (a Nap az Ég delelőjére), ahol törvényeit Isten személyesen adja át neki, és ő is öreg korában, mielőtt az emberektől elbúcsúzna, közli velük «Második Törvényét» (Deuteronomio), vagyis az utólsót, halála előtt (a naplemente) és pedig versekben, hangosan *énekelve*. (Eszünkbe juttatja ez a halál előtti szép «hattyúdalt» is.) Be kell tehát látnunk, hogy Mózes nem történelmi személy, hanem csak a mi Napistenünk késői és elváltoztatott máso-

lata, akinek a legfőbb néhány ezer évvel ezelőtt a zsidó papok által összeállított törvényeket tulajdonították.

Őseink táltosai, amidőn az áldozókertbeli Szent Fa villás ágából, illetve a kert avagy istenház szószeréről a néphez beszéltek (a mai «prédikálás» eredete), aranyos vagy aranysárga palástot vettek magukra, hogy a tanító Napistent, illetve a Világ Szépenszóló Arany-madarát ezáltal jelképezzék. De lehetett a palást piros is, ami meg a naplementét, a Tűzmadarat illetve a Vörös Koldust jelentette. Az Aranymadarat jelentő sárga palást fejt meg azt is, hogy Buddhát, azaz a nagy tanítót, a buddhisták ma is aranyszínű palástban ábrázolják, de annélkül, hogy ennek igazi értelmét is tudnák, és hogy a buddhista papok máig is sárga palástban járnak. A buddhizmus pedig, tudjuk, az észak-indiai hindoszkitha népektől indult ki, azaz tehát nem a hindúktól, hanem turániaktól, amiértis hagyományait ősnépeinktől származottaknak tekinthetjük. Meg kell még említenünk a bánatszallagokat is, amelyeket a Szent Fákra volt szokás akasztani. Erdélyben ma is vannak a nép által szentnek tekintett fák, amelyek törzse villájában szentkép avagy szobrocska van, ma természetesen keresztény. Az ilyen fák ágairól néha szallagokat, kendőket, néha selyemből valókat, tehát meglehetősen értékeket, valamint egyes ruhaneműket is látunk függeni. A nép ugyanis némely helyen azt hiszi, hogy bizonyos, nem tulságosan nagy bűnöket, különösen a haszonlesésből elkövetetteket, de paráznaságokat is, ilyen holminak a Fára akasztásával, azaz tehát föláldozásával, megválthatni. Ezeket, mielőtt odaakasztanák, össze-vissza lyukgatják, hogy ezek így értéktelenné válva, senki el ne lopja. Régen ez természetesen fölösleges volt, mivel senki elvenni úgysem merészelte volna, mert hiszen ezáltal annak bűnét és büntetését vonta volna magára, aki a tárgyat fölakasztva, attól szabadult. Sőt a mai babona szerint, amint hallottam, a fölakasztott dolgokat még érinteni sem jó, mert már ebből is baj ragadhat az emberre.

Ősvallásunk idejében az Istenházakban venni lehetett különböző színű és árú szallagokat, amelyeket, az elkövetett bűnt ráírva, ennek megváltásául a Fára kellett akasztani, akár Szent Kertekben álló igazi fa volt az, akár Istenházban álló mesterséges fa. Az írásokat senkinek sem volt szabad elolvasnia, habár úgysem lehetett tudni, melyiket ki írta, de olvasta az öregebb táltos — bár, hogy melyiket

ki írta, tudni ő sem kívánta, — és felelt is rajta, hogy az áldozat az elkövetett bűnért kevés, elég avagy sok-e. Ha kevés volt, az illetőnek még aranylevelet avagy aranyleveleket kellett a Fára akasztania, ha sok volt, aranylevelet vagy leveleket vehetett le a Fáról. Az így is egybegyűlő arany vagy az Istenház javára fordítottatott, vagypedig aranylevelekként a Fára akasztatott, valamint ínséges esztendőben a törzs megsegítésére használtatott. Az áldozat, illetve az adott érték természetesen vagy ugyanannyi vagy több kellett legyen, mint amennyi az elkövetett rossz cselekedet haszna volt. E szokás régiebb alakja az volt, hogy az illető (úgy mint a szokás mai, visszafejlődött alakjában) egyszerűen a maga belátása szerint akasztott föl valamit a Fára. Legrégbben az említett bánatszallagok csak nyírfakéregből vágottak voltak.

Látjuk az elmondottakból, hogy ez kellett legyen a mai gyónás és bűnmegváltás (penitentia) ősalakja.

Állattenyésztő törzseinknél, amelyeknél az állatáldozatok jöttek mindinkább szokásba (de ami a földművelő magyar és szemere törzseknél nem történt meg), ebből kifolyólag azután azon szokás is kifejlődött, hogy elkövetett bűnök megváltásáért állatokat áldoztak föl. Ami viszont újabb, vérengző és gonosz indulatú népeknél emberáldozatok bemutatásává is fajult el. Mégpedig gyakran úgy is, hogy a bűnös a maga bűne és büntetése alól úgy akart kibújni, hogy az istenségnek engesztelésül már nem csak állatot, hanem embert, gyakran szűzleányt, gyermeket, gyermekeket, esetleg a saját elsőszülöttét is, áldozták föl, amely ártatlan áldozatokat haláluk előtt még meg is kínoztak. Ilyen eszejárása azonban csak vérengző, kegyetlen természetű népeknek, egyéneknek lehetett, amelyek, akik istenségüket is magukhoz hasonló vérszomjasnak képzeltek, amely istenségnek végtére tehát mindegy, hogy ki áldoztatik neki föl, a bűnös-e vagy helyette másvalaki. Neki a fontos csak az, hogy vért láthasson, illetve hogy neki engesztelésül ember kínoztasson és ölessen meg. Amely föláldozott személy, ha ártatlan, akkor úgy az áldozó mint ennek eszejárása szerint, az istenség szemében is, még sokkal értékesebb volt.

A nép bűneiért föláldozott ártatlan bárányt, bakot, a «bűnbakot» a Bibliában is megtaláljuk. Mivel pedig ősnépeinknél a föláldozott állatok legértékesebb része azok bőre, szőrméje volt, íghát ezek

egyrészét avagy az egészet akasztották a Szent Berkek, Szent Kertek Szent Fájára. Különösen a vadászatból élő törzsek aggattak föl értékesebbnél értékesebb szőrméket is. De természetesen mindezt nem csupán bánatból, hanem az istenség tisztelésére valamint ezek kegyei megnyerése érdekében is. Csakhogy mindez késői szellemi és erkölcsi hanyatlás következménye. A bőroket és szőrméket aztán, későbbi időkben, hogy el ne lopassanak, őriztetni is kellett, fegyveres emberekkel, ebekkel avagy a Szent Kertbe elzárt fenevadakkal. A bőrök összelyukgatása, ami rokonnépeinknél napjainkig is szokásban volt, még későbbi időkben jött szokásba, mivel ez kényelmesebb volt, az őriztetés pedig nem is volt mindig lehetséges. Népmeséink ezernyi változatban tartják fenn az ezüst- vagy aranylevelű, vagy aranyalmát termő fák meglopása és őriztetése emlékeztétét, sőt van e meseindítékunknak olyan változata is, amely szerint selyemfűvön aranybúzáat termő mező őriztetéséről van szó, amely utóbbi változat a gabonatermelő szemere és szarmata törzseinktől származik. De föl kell itt említenem a görögöknél is fennmaradt Aranygyapjú-mondát is, amely Aranygyapjú (értsd: aranyszőrű kos bőre) egy király kertjében fára volt akasztva és sárkány őrizte, de mégis ellopták. E mondaindíték így már teljesen okszerűtlen, mert hiszen ha ezen aranyszőrme oly becses volt, hogy sárkány által kellett őriztetni, akkor hát miért akasztották volna kertben fára, holott jól elzárt épületben sokkal biztosabb helyen lett volna! Íme tehát ez is olyan dolog, amelynek megfejtése csak ősműveltségünket ismerve lehetséges, vagyis ez is egy adattal több, amely azt bizonyítja, hogy a későbbi népek ősrégünket átvették ugyan, de azok eredeti értelmét már nem tudták. A mai Oroszország területén élő rokonnépünknek fennmaradt napjainkig azon szokás, hogy a keresztény papság által üldözött istenségeiknek titokban áldozott állatok bőrét a ma már rejtett és titkolt erdei áldozóhelyeiken ugyan, de még mindig úgy mint régen, *fára akasztják*. Mivel azonban a bőroket itt tolvajok ellen őriztetni nem lehetséges, ezeket összelyuggatással teszik értéktelenné. (Lássad: Krohn Gyula finn tudós: «A finn—ugor népek pogány istentisztelete». Budapest. 1908. 72—73. oldal.)

Hamármost az említett ősi gyónásmódot, amely első pillanatra babonásnak tetszik, elemezzük, akkor a következő megállapításokat kell tennünk: Igaz ugyan, hogy a haszonhajhászásból, kapzsiságból

avagy fősvénységből elkövetett bűn leghelyesebb jóvátevése az, ha a károsított kárát megtérítjük — amit a táltosok bizonyára tanítottak is —, de ez nem mindig lehetséges (és nem is kizárólag csak ilyen bűnöket lehetett a fára akasztott tárggyal vagy bánatszallaggal jóvátenni). Ha például a károsult olyan valaki volt, aki holléte már nem ismeretes avagy esetleg már meg is halt, akkor személyes kártalanítása már nem lehetséges. Hapedig tekintetbe vesszük, hogy a bánatadomány értéke egyenlő vagy nagyobb kellett legyen mint a bűnös úton szerzett haszon, akkor ezáltal is a bűn már ki van egyenlítve, mert az áldozat az illetőtől ugyanannyi vagy több önfeláldozást, önzetlenséget követelt meg, mint amennyi önzés volt az elkövetett hibában. Viszont az ilyen büntetés mindenesetre hatásosabb, mint a más vallások szerinti, amelyek a büntetést a halál utánra odázzák el, de egyszersmind igazságosabb is, mint az elkövetett bűnökért örökkévaló, pokolbeli rettentő kínokra kárhoztatni, ami hiszen az elkövetett bűnhöz képest is lehetetlenül kegyetlen büntetés volna. Csakhogy itt ismét a későbbi, már kegyetlen indulatú népek eszejárása nyilvánul meg. Másrészt azon fölfogás is, amely szerint ha valaki a fára akasztott áldozati tárgyat ellopja, ezzel annak bűnét és büntetését veszi magára, aki ezektől a tárgy fölakasztásával szabadult, ez szintén csak babonának látszó vagy babonássá lett fölfogás, de teljesen logikus. Hiszen ha a föláldozott és most ellopott tárgy értéke megfelelt az elkövetett bűn hasznának avagy súlyos voltának, akkor aki azt ellopja: ugyanolyan bűnt követ el és ugyanolyan büntetést érdemel, mint aki a tárgyat áldozta. Ősvallásunk fölfogása szerint pedig a Nagy Isten, vagyis a Nagy Törvény vagy a Természet Örök Törvénye, tökéletesen és csálhatatlanul igazságos, de sem nem bosszuálló, sem nem engedékeny; büntetést, jutalmat hajszálnyira pontosan a bűn avagy az érdem szerint mér ki. Észre kell tehát vennünk, hogy ebben őseink eszejárása a mai természet-tudományi fölfogással egyezik, amely szerint minden jó és minden rossz törvényszerűen, illetve a természeti törvényeknek megfelelően hajszálnyira ugyanannyi emelkedést vagy süllyedést kell okozzon, mint amennyi érdeme vagy súlya volt a cselekedetnek, vagyis hogy mindez egyszerűen a pozitívum és negatívum törvényein alapszik. Nem bocsájtkozhatunk itt ezekfölötti bölcsészeti fejtegetésekbe, csak megemlítjük, hogy habár ezekkel szemben áll a Hegel-Nietzsche-féle

tanítás, amely szerint rossz cselekedet nem is létezik, de kijelenthetjük, hogy ez csak természetellenes és beteges önzés termelte szofizma, valamint hogy tulajdonképpen azt jelenti, hogy az illetők maguk nem tudták a jót és rosszat megkülönböztetni.

Népmeséink, hagyományaink nemcsak áldozókertekről, szent berkekről tudnak, hanem emlékeznek «a Nap házáról» is, azaz tehát naptemplomról is, amelyet részletesen le is írnak: A ház maga gömbölyű, «olyan mint a kenyérsütő kemence (tehát kupolás) s ajtaja is kerek nyílású.» Elmondatik, hogy a Nap házában van a Nap tükre, mosdóvize és törölközője, ahol van egy jóságos asszony is, a Nap édesanyja, aki az érkező gyermekeket (értse: az embereket, a magyarokat) szeretettel fogadja, megmosdatja, megtörölgeti, amiután ezek az Áldott Nap aranytükrébe nézhetnek, amitől «százszor-ta szebbek lesznek.» Ami a lelkiismeretkultusz azon szertartása emléke, amely szerint a lelki megtisztulást jelképező mosdást, törölközést és tükröbenézést a Nap temploma előtt és ebben kellett bizonyos ünnepek alkalmával végezni. A legtöbb mesénkben az mondatik, hogy az említett nő a Nap édesanyja, de van olyan is, amelyben szép leányról van szó, akiről az mondva, hogy a Nap leánya s hogy Hajnal a neve. Amiből következik, hogy valamikor a Nap templomában két papnő volt, egy idősebb és egy szűzleány. Hogy a hajnal költőileg a Nap leányának fogható föl, ez eléggé érthető. Benedek Elek magyar népmesegyűjteményében, a «Nádszálkisasszony» című mesében az mondva el, hogy a Nap háza pitvarában (előcsarnokában) Hajnal a meshős hajába (őseink régen hosszúhaját viseltek, amelyet fonatokba is fontak volt) napsugarakat fon, és azt mondja neki, hogy most már mehet a Sötétség Országába, Nádszálkisasszony keresésére, mert ezek ott neki világítandanak. Ez tehát azt mutatja, hogy a Nap házában szereplő nő a híveket nemcsak megmosdatta, törölgette, hanem hajukat is megfésülte volt.

A Nap anyja a Tejút, amelyet néha fehér szarvasünővel is jelképeztek, avagy némely őstörzsünknel téhennel is (hagyományaink Mennyei Nagy Boldogasszonya, vagyis az Ősanyag Istennője, aki azonos volt a görög—római mythologia Hera-Juno-jával), vagyis aki az emberiség nagyanyja is, akiről meséink még azt is elmondják, hogy van egy szolgáló leánykája, aki házi teendőjében neki segít, de aki szerintem eredetileg azonos volt az említett Hajnallal.

Összegyűjtött adataim szerint a Nap házát az eme rajzomon (8. ábra) feltüntetett alakúra rekonstruálom, amely alak megfelel az ősi földművelő népek lakai alakjának is, amilyen lakokat számos kezdetleges nép ma is épít és amilyenek a tulajdonképeni magyar törzsek őslakai is voltak, azaz tehát félgömbalakúak. Az ilyen nap-templomokat természetes avagy fölhányt domb tetejére építették, amely dombot magyal (más nevén: magyola) vagy pedig egres-bokrokkal ültettek tele. Hogy miért épen ezekkel, itt nem fejtegethetem, csak annyit említek mégis meg, hogy e bokrok tüskések, viráguk fehér, bogyóik pirosak illetve sárgák illetve kissé pirosasak. Lent, a domb lába körül kert is lehetett, gyümölcsfákkal és gyöngyvirággal. A gömbölyű alakú és többmagú gyümölcsök és bogyók Tündér Ilonáé voltak, az egymagúak pedig, amilyen a meggy is, Magyar Napistenéi, különösen pedig ha virágaik fehérek, leveleik zöldek, terméseik pirosak voltak — ami így van úgy a meggynél, mint a gyöngyvirágnál — és ezek voltak a magyar törzsek vallásos szent színei is.

A templom hupolaga tetején volt a kerek nyílás, az óg. Kívülről e napházak hupolaga aranyozott volt és így magát a Napot is jelképezte, de ugyanez belülről az Ég boltozatát is, az óg pedig a Delelőt (zenitét). A hitregék szerint az Ég tetején is nyílás van, amelyen át a Nagy Égisten lenézhet a Földre és amely nyíláson át a Napisten minden nyár derekán Aranymadár képében, más hitregék szerint arany-vadlud avagy arany-sas képében, száll föl atyjához, ennek tanácsait kikérnie, amelyek szerint az emberek világa fölött uralkodjon. Ellenben például a palócok meséi (egykori hitregéi) szerint vagy vadlud, de vagy szép, aranyhajú ifjú képében kapaszkodik föl a Világ Égigérő Pálmája (jegenyéje) legfölső, az Égbe érő ágain a Nagy Istenhez. Mikor elindul: tavasz van, nyár mire fölérkezik és őszi, tél, mire visszatér. Egyik vogul hitrege szerint a Napisten evetke képében kapaszkodik így föl a fán Numitorem Nagy Istenhez. Mind amik régen csak költői, jelképes regék voltak, amiért is szabadon alakíttathattak így is, amúgy is. Valóban: a Sarkokon a Nap keringő sas röpkéséhez hasonlóan, kacsaringó vonalban emelkedik föl a Delelőig, ahol egy ideig egyhelyben maradni látszik, majd ugyanúgy karingózik ismét lefelé. Ezen égbeérő jegenyefa emlékét (habár ez nem is mindig képzelgetett jegenyének)

keleti rokonnépeink ősvallása papjai (samánjai) bizonyos szertartásaiban ma is föltaláljuk még. Ezek ugyanis ma is óggal bíró kunyhóban, éjjel megtartott titokzatos összejövetelek alkalmával, közepén, fiatal fa törzséből készült ágast állítanak föl és azután dobzóval és táncsal magukat réületbe (trance-ba, azaz önkívületi állapotba) hozva, ennek ágcsontjain vagy fokain, fölmásznak, úgy hogy fejük avagy egész testük is fönt kiér a szabadba. Ezt azért teszik, hogy a hozzájuk fordult és lent a kunyhóban ülő hallgatóságuk által tett kérdésekre az Istentől választ kapjanak, amit azután, lejőve, velük közölnek. Sőt van olyan fölfogás is, amely szerint ilyenkor a varázslópap lelke lud, vadlud képében az ógon át föl is száll az Égbe, az istenségekhez és a választ onnan hozza, ugyanúgy tehát mint ahogy a rege szerint a Napisten száll föl a Nagy Istenhez tanácsokért. A samán fölmászása közben énekelni is szokott és amint a hágcsó fokain, amelyek száma rendszeren hét, fölmegy, mondja, hogy hányadik Égben jár. Szerintük ugyanis, egymásfölött hét égboltozat van. Végül fölérkezik a hetedik Égbe, az Égisten elé. Mi több, a hágcsó tetetén, az elszálló ludat jelképező, madárképet is látunk, fából faragottat, de amely kétségtelenül a mi Aranymadarunkkal is azonosítandó. (Máskor kimutattam, hogy például palóc őstörzseinknél lud, kőrös őstörzseinknél sas, pannon őstörzseinknél pedig az Aranymadár, szerepelt.)

Mindennél azonban még meglepőbb adat az, hogy alföldi magyarságunknál ma is szokásban van gulyásainknál a *golyafa*, *állófa*, *őrfa*, *címerfa* vagy *messzelátó* neven nevezett, fiatal jegenyéből készülő fa, amelyet azon helyen állítanak föl, ahol a gulya hálólhelye, illetve megállapodási helye van, vagyis a számadó (a gulyások főnöke) kunyhója s cserény vagy enyhely is áll (9. ábra). E fa tehát rendszeren fiatal jegenye törzséből készül, hét villája van, vagyis ágai úgy vannak lecsontkítva, hogy ezek hágcsófokokat (villákat) képeznek, amelyeken, mint hágcsón, fölmászhatnak. (Egy ilyen fa fényképét lássad az «Új idők» című lap, Budapest, 1929. júliusi száma címlapján, a rá fölhágott számadóval és fönt a szalmacsóvával, amely utóbbi az Aranymadarat is jelképezte.) A fa célja egyrészt az, hogy a számadó a maga legeltető legényeit (gulyásait) bármikor szemmel tarthassa, akik mivel a gulyát lóháton terelgetik, néha, a legelőviszonyok szerint, igen messzire el kell távozzanak, illetve hogy

a gulyás-számadó bármikor a gulya merrejárta felől meggyőződhesen. Másrészt célja az is, hogy viszont a gulyások is mindig lássák, merre a hely, ahová estére megtérniök kell. Ez az egyenletes, egyéb igazodhatási pontokat alig mutató alföldi síkságon így szükséges is, illetve régen szükséges is volt. Miután azonban a vékony fatörzs (vastagabbnak, nagyobb súlya miatt, helyváltoztatásokkor szállítása bajos volna) messziről nem jól látszik, ezért rá nagy szalmacsóvát akasztanak föl. Ezzel pedig, aszerint hogy milyen magasra akasztják, a számadó a maga legényeinek jelzéseket is ad, például ha a gulyának bármely okból való azonnali vagy alkonyati visszatérését rendeli el. Ezen ősi gólyafákból fejlődtek a különböző jelező póznák, valamint a haditáborok fejedelmi vagy parancsnoki sátora elé állított tábori zászlók, és pedig úgy hogy a csóvából fejlődött a lobogó. Tudjuk, hogy számos keleti népnél lobogó helyett ma is lófarkat használtak, amely a csóvához jobban hasonlít. Ennek neve a mongol és török népeknél *boncsok* volt, amely szónak megfelel a magyar *boncs*, ahogy népünk a szalmacsóvát szintén nevezi, de nevezi így a szőrből való bojtot, valamint a rojtféléket is. (Ballagi: A magyar nyelv szótára.)

Márpedig ezen szalmacsóva úgy aranyárga színével, mint alakjával meglepően hasonlít a sárga paradicsommadárra, vagyis tehát a mondabeli Aranymadárra is. Márpedig a mesék, mondák keletkezése helyét a logika szerint azon népeknél kell keresnünk, amelyeknél olyan szokások élnek, amelyek az illető mese- vagy regeindíték kialakulását okozhatták. Íme pedig nálunk és rokonnépeinknél látunk olyan, napjainkig is élő szokásokat, amelyek úgy a Világ Szépenszóló Aranymadara regeindítékának mint a Világ Zengő Aranyárfájának a gyakorlati élet szokásaiból keletkezése alapjául szolgálhattak.

Az említett óg szóból (kún kiejtéssel *óke*), amely régi nyelvünkben és mai tájszólásokban *luk* jelentéssel bír, származnak az árja *oculus*, *occhio*, *Auge*, *oko* = szem szavak. De amelyeknek *luk* mellékjelentése is van. Ugyane szó régebb nyelvünkben *ugy*, *ügy*, *igi*, *ige* alakokban szintén élt és különböző kiejtések szerint *szem*, *luk*, *ablak* és *Csillag* jelentései voltak. Ez összavunkból származott a szláv *okno* = ablak szó is, mivel az ősi kunyhóknak a tetejükön levő egyetlen ablakuk volt, amelyen át, ha ajtajuk csukva volt, kaptak világossá-

got és levegőt és amelyen át távozott a füst. Ugyane szóból származik az *akna* szavunk is, amelynek eredeti értelme még szintén csak *luk* volt, de később a bányászoknál bányüreg értelmet is kapott, csak hogy még mindig csak függőlegesen a mélybe menőt, míg a vízszinteset *tárna* néven nevezték, a *tárni*, *feltárni*, *kitárni* igénkből származólag. Régen úgy nálunk mint rokonnépeinknél is, téli tartózkodásra olyan földbevájt lakokat (*lak* szavunk eredeti értelme is *luk* és *barlang* volt) is ástak, amelyek belseje kerek üreg volt és ennek is csak tetején volt egyetlen nyílása, amely tehát be- és kijáratul is szolgált és amely lakokba létrával, azaz hágcsóval, vagyis fiatal fa törzse segítségével, amelynek ágait rövidre csonkították le, lehetett lemenni illetve abból följönni, kijönni. E fatörzset aztán jelképesen szintén azonosították a mesebeli Világfával, amelynek legfőbb ágai az égboltozat ógján át az Égbe érnek. Ilyen téli lakokat szibériai rokonnépeink ma is készítene. A meleget igen jól tartják, közepükön ég a tűz és viharok, szelek ellen biztos menedéket nyújtanak, míg eső és víz ellen kúpalakú födéllal is védhetők, amelyet ógjuk fölé tesznek, de különben is mindig emelkedettebb helyre készülnek, amely a kihordott hamú miatt még folyton emelkedik is.

Őseink szimbolikája szerint a Nagy Égistent szokták volt homloka közepén egy kerek szemmel is ábrázolni, amely egyetlen szem azután jelképesen épen az óggal hozatott összefüggésben, illetve az Ég képzelt ógjával is, amelyen át a Nagy Isten a Földet látja, minden a Földön történőt lát, valamint az emberek laka ógján át hozzájuk is belát. Így ő mindent látva és tehát mindent tudva, tévedhetlen igazságszággal intézi az emberek, általuk megérdemelt, sorsát. Ezért nevezték őt Nagy Törvénynek is, mert ő volt a Természet örök nagy és egyetlen Törvényének megszemélyesítése, aki tökéletes igazsággal tartja fenn a világot.

Innen van az is, hogy némely nép a főistent *Odin*, *Odan*, valamint *Ig* néven is nevezte (amely *Odin*, *Odan* névnek a német *Wotan* csak vésített elrontása). Amely név, illetve szó, ősn nyelvünkben *egy*, *egyetlen* értelemmel bírt, mint ahogy nyelvünk mai gy hangja helyett gyakran még *d* állott; nem is nagyon régen. Így a szláv nyelvekben is fennmaradott: *odin*, *agyin*, *edan*, *eden*, jésítetten *jedan*, *jeden* = egy. Úgyszintén régi nyelvünkben *egy* szavunk még *ig*-nek is hangozott. Említettem már őseink azon fölfogását, hogy az Égisten a

létező Mindenség egyetlen egységbe való bölcsészeti egyesítése és megszemélyesítése. De ezen egyetlen, emberi ésszel föl nem fogható, titokzatos ősokot nevezték tehát Ok-nak is, mivel ő a létező Mindenség eredetének, létének és életének oka. És íme: az *ok* és *óg* avagy *ók* szavaink azonossága eléggé meglepő. Annál inkább pedig, hogy ennek az árja nyelvekben a szem jelentéssel is fennmaradott *oculus*, *oko* szavak is megfelelnek.

Ezen egy szem jelkép, amely tehát a mindenlátó Nagy Isten, az Egyisten jelképe volt, ment át a kereszténység jelképei közé is, de ott már nincsen az étellel is oly szerves összefüggésben, mint nálunk, az ősi lakok ógja révén. E jelkép eszméje, valamint minden természeti erő és minden létező egyetlen ős-okra való visszavezetése eszméje és ennek öreg férfialakkali megszemélyesítése is tehát a mi őseink mythológiájából és vallásbölcséletéből származik. Ezt pedig az elmondottakon kívül nem csak az bizonyítja, hogy ősvallásunk főistenét, valamint finn rokonainkét is, *Ukko* néven is nevezték, hanem főképen az, hogy a magyar nyelvben minden, ami ez eszmével összefügg: hangtanilag azonos szóval nevezve meg, de ami csak is a magyarban van így:

Ukko = a főistenség neve,
ók, óg = tájszólásokban kerek luk (az óg),
ugy, üg = régi nyelvünkben: szem és Csillag,
Ég = coelum,
egy, régen ig = unus,
ig, ige = régi nyelvünkben: egy és szem,
ük, uk = régibb nyelvünkben: ős, ősapa,
agg = öreg,
egész = integer, integrum és minden,
egyetlen = unicus.

Állításainkat az is megerősíti, hogy Justinus (L.II.c.1.) Trogus Pompeiust idézve, mondja, hogy a szkíták a világ legrégebbi népe, hogy régibb az egyiptomiaknál is, amit maguk az egyiptomiak is elismertek, és hogy a szkíták ősrégi időkben egész Európa, Ázsia és Afrika fölött uralkodtak.

Szerintem is volt tehát az emberiség történelmében egy kor, amelyben a mi fajunk a más, nálánál sokkal fejletlenebb fajokkal szemben

óriási szellemi fölényben lévén, nem csak egész Földünkön mindenfelé telepeket, gyarmatokat alapított, de az ottani népek tőle a műveltséget és nyelvet vagy egészen, vagy csak féligmeddig átvették. Hasonló jelenség volt ez tehát, mint amilyet ma az angolok idéznek elő azáltal, hogy alacsony fokon álló fajok, egész népek is, nemcsak az angolok egész műveltségét, vallását, de saját nyelvüket feledve, az angol nyelvet is elfogadják. (Új-Zéland, Ausztrália, Észak-Amerika rézbőrűi és szerezsenei.) Ugyanígy vette át Közép- és Dél-Amerika több bennszülött népe a spanyolok műveltségét, vallását, nyelvét.

Igen számos olyan néprajzi és nyelvi bizonyíték van, amely azt mutatja, hogy ősrégi időkben sok, fajilag velünk nem rokon nép a mi őseink műveltségét és nyelvét vette át, habár ezeket sokszor erősen át is alakította, valamint le is rontotta.

Némely népmesénkben a Nap házának pitvara is említették, amely utóbbi a fejlettebb templomalakoknál lehetett meg. Ez a római Pantheon juttatja eszünkbe, amelynek egyetlen ablaka szintén a nagy kupola tetején levő kerek, befödetlen óg. E titokzatos épület (ma keresztény templommá alakítva) a tudósok előtt is művészettörténeti talány. Sokan ősrégi épületnek tartják, amely épületalakot a rómaiak valamely itáliai ősnéptől örökölhették. Népünk tökéletesen ilyen alapalakú kunyhókat ma is készít, amelyek a hatalmas nagyságú Pantheonról csak méreteiben és építőanyagukban különböznek, amennyiben a Pantheon kőből épült, kunyhóink pedig karókból és szalmából.

A bejárattal szemben állhatott az oltár, illetve ezen az Aranytükrör vagy pedig az istenség szobra, bálványa. Kunyhóinkban is mindig itt van a főhely, vagyis a tulajdonos helye.

Azt hiszem, a nagyobb istenházak hupolagán néha az ógon kívül még kis lukak is voltak, amelyek a Csillagokat jelképezték. E lukak üveggel avagy átlátszó csillámpalával lehetnek fődve. Ilyen lukakat, óg nélkül, látunk ugyanis a budapesti Rudasfürdő melegvízmedencéje fölötti hupolagán, amely fürdőt még a törökök építették. E lukak különböző színű üveggel zárva el és mivel a helyiség sehonnan máshonnan világosságot nem kap, csak ezen lukakon át, ezek sokszínű fénye a félhomályban, az alattuk levő nagy fürdőmedence vizében tükröződve, gyönyörű fényhatást hoznak létre, ami költői szépségét és titokzatosságát még emeli a meleg víz fölszálló párája

s azon tudat, hogy a Föld mélyéből föltörő források természetes hő-
vize van a medencébe vezetve.

A hupolagok ezen, a Csillagokat jelképező lukai eszméjét a kuny-
hók szalmateteje esetleges kis résein át beszűrődő világosság hozta
létre és innen származott ősnyelvünkben a luk és Csillag egymással
összehozása. Aminek pedig a *luk*, *lik*, *lék* szavainknak az árja
nyelvekben is meglévő *Loch*, *Lucke*, *Leck* lukat jelentő és *lux*, *lük*
Licht világosságot jelentő szavak is tökéletes párhuzamot képeznek,
de természetesen minde szavak az ógra is vonatkoztak, amely szín-
tén kerek és világosságot adó luk. Ősnyelvünk szómegfordíthatási
nyelvtörvényéről itt nem bocsátkozhatom fejtegetésekbe, hanem
röviden csak annyit említek meg, hogy ezen *luk*, *lek*, *loh* őszavaink
megfordítása vagyis *kul*, *kel*, *hol*, ősnyelvünkben kört, kerekseget is
jelentettek, valamint hogy e szavak a *kör*, *kerek*, *karika* stb. *k-r*
alakú szavainknak csak lágyult *l* hangos kiejtésű megfelelői. Az óg
vagy ók pedig kerek luk volt. Azt itt is csak megemlíthetem, nem
fejtegethetem, hogy mindegyik őstörzsünknek (magyarok, kunok,
jászok, székelyek stb.) volt saját kultusz-szócsoportja és hogy az itt
most fölhozott szavak kőrös vagy kurus nevű őstörzsünk kultusz-
szócsoportjából származnak, amely a *k*, *h*, *g*, *gy* és az *r*, *l* mással-
hangzókkal képezett volt.

Nem kezdek itt bővebb magyarázatot azon ellentét jelképes
értelme felől sem, amely az egyetlen nagy óg és az óg nélküli, de
számos kis lukkal bíró hupolagok között valamikor volt, csak meg-
említem itt is, hogy őseink szimbolikájában az egység mindig hímsé-
get, a számoosság nőiséget jelentett, és hogy például a szemere törzsek,
(amelyektől a szumerek, samaraiak, samniták is származtak) nő-
elviek voltak és anyajogi (matriarchalis) társadalomban éltek, míg
a magyarok és kunok hímelvűek voltak és atyjogi (patriarchalis)
társadalmuk volt, és hogy ezen hímelvűség és nőelvűség körülbelül
megfelel a mai animizmusnak és materializmusnak, mivel a hí-
melviek az ősz Okot az erőnyben, a nőelviek ellenben ezt az anyagban
látták.

Újabb időkbéli istenházak azonban lehettek már négyszögletesek
is, olyanok amilyenek a magyar nép mai házai. Ilyen alakú és
népünk mai jellegzetes házára úgy külsőleg mint belső beosztásával
is föltűnően hasonló a Nap temploma Mukdenben (Mandzsúria).

Gyakran azonban, miként rokonnépeinknél, a Napisten bálványa
nem volt az istenházban egyedül, hanem nejével, a Földistennővel
vagy pedig nővérével, a Holdistennővel együtt. Tudjuk azonban,
hogy e két nőistenség egyazon nőistenségnek csak két különböző
megnyilvánulása, akik viszont anyjukként fölfogott nagy Nőiség-
Istennővel, azaz az Ősanyag Istennőjével (a Tejút) is azonosultak.

A rokonnépeinknél járt utazók közül többen említik is, hogy
a pogány osztjákoknál és voguloknál néha csak egy, néha kettő
vagy több bálvány is van egymás mellett. Véleményem szerint tehát
a különböző istenházakban nálunk is a következő istenségek bálvá-
nyai fordulhattak elő a leggyakrabban:

1. A Nagy Égisten. (Jupiter, Zeusz.)
2. Az Ősanyag Istennője vagyis a Nagy Boldogasszony. (Juno,
Hera.)
3. A Napisten, mint a Naptól származó erőny alkotó hatalma,
azaz Magyar vagy Magor Napisten. (Heliosz, Apollon, He-
ralesz.)
4. Hunor avagy Hadúr, azaz Magyar ikertestvére, vagyis a
Naptól származó erőny romboló hatalma. (Mars, Aresz.)
5. Ilona Földistennő, Életanya, Magyar Napisten neje. (Venus,
Tellus, Géa.)
6. Temise, Ilona ikertestvére, Hold és Vízistennő (a besenyők-
nél: Besenyő, Vizenyő, Vízanyó), vagyis Diana, Artemisz,
Galatea, Tetisz.

Voltak ezenkívül ugyanez istenségeknek még számos megnyív-
nulásai is, amilyenek például a már említett Vörös Koldus és Libéd.
Előbbi az ősz, utóbbi a tavasz és a szerelem istensége. (Amor, Erosz.)

Mindezen istenségek együttevén (az említett számos bálvány egy-
más mellett) ismét a rómaiak Pantheonját, «mint minden Isten»
templomát juttatja eszünkbe, de amely *minden* alatt tulajdonképen
Mindenséget, tehát egyetlen nagy Egészet is érthetni.

Érdekes dologként fölemlíthetjük, hogy az Örök Nagy Isten-
asszony (az anyag, a Tejút), azaz a Nagy-Boldogasszony tisztelete,
a Mária-kultusztól teljesen külön, Szeged környéke népénél, bár
elkeresztényesített alakban, de ma is él, a papság minden ezirányú
erőfeszítése dacára, hogy az ilyen «tévedéseket» kiküszöbölje. Itten
ugyanis, a hivatalos kereszténység fölfogása ellenére, a Nagy-Boldog-

asszony alatt nem Máriát, hanem Mária anyját, Szent Annát értik, őt öreg nőnek képzelve, ellentétben a szépnek és fiatalnak képzelt Boldog-Asszonnyal, akit Kis-Boldogasszonynak is neveznek. E vidéken különösen az asszonyok, keresztény templomokban, nagy buzgalommal tisztelik tehát a Nagy Boldog-Asszonyban a Nagy Világanyát, azaz Tündér Ilona Földistennőnk és a Napisten anyját, de természetesen annélkül, hogy ezt tudnák, vagyis csupán ősi, mindenek dacára fennmaradott hagyományból. Világos pedig az is, hogy az *Anna* név eredete nem is más mint *anya* szavunk, amely a szumerben — a ma ismert legrégebbi írott emberi nyelvben — még *anna* alakban volt meg, míg a mai török nyelvben is *ana* alakban él.

Láttuk, hogy őseink a Napot és Földet, azaz Magyar és Ilonát az emberiségős-szüleinek, első emberpárnak is tekintették, valamint említettük, hogy régi nyelvünkben *magyar* még egyszerűen csak embert jelentett, aminek nyomát népünknel itt-ott ma is megtalálhatjuk még, ahol e szó ma is embert jelent, eltekintve attól, hogy az illető magyar, német avagy más nemzetbeli-e. Továbbá a törökben az *ádám* szó szintén *ember* jelentésű, valamint, ha ehhez nem kellene hosszadalmas nyelvészeti fejtegetés, könnyen ki tudnám mutatni azt is, hogy az *éva*, *héva*, vagy ahogy még előfordul *hava* szó viszont egyszerűen nő értelmű volt, és hogy mindkettő ős-nyelvünkől származott. Ugyanígy a törökben *kain*, a magyarban *kaján* = gonosz, sőt ki tudnám mutatni azt is, hogy e szó eredeti értelme *kígyó* is volt és *kijó*, *kéjó*, *kajó* kiejtése is voltak, mégregebben *kijon*, *kejon*, *kajon* is; aminek *kájin*, *kaján* változatai is keletkeztek. Míg az *ábel* szó, más kiejtése szerint *jú-bál*, értelme *jó-bál*, azaz *jó-ember* volt, aminek emlékét *jámbor* = jó ember szavunk máig is fönntartja. Úgyhogy az Ádám-Éva és Káin-Ábel hitrege e része eredeti értelme nem is lehet más mint: hímség-nőiség, jóság-gonoszság.

Mindezek szerint azonban, mint föntebb már elmondottam, Magyar és Ilona egyúttal férj és feleség, de fivér és nővér is, mivel szüleik, az Erőny és Anyag közösek voltak. Amint tehát rokonnépeinknél mostanságig e két istenséget tisztelték külön-külön istenházakban is, de kettejüket együtt egy istenházban is, úgy ezekben vagy csak egy bálvány volt, vagy kettő egymás mellett. Említettük, hogy ezek régen csak két kerek tükör voltak, az egyik aranyból, a másik ezüsből való, amelyek idővel, századokon, ezredéveken át,

arany- és ezüstarcú szobrokká alakultak át. Viszont ha a templom csak Magyar tiszteletének volt szánva, akkor benne egy Ilonát jelképező vízmedence is volt, ami az Ezüsttükörrel voltaképpen azonosnak volt tekinthető, sőt ezenkívül őseink szimbolikájában úgy a víz, mint az edény is nőnemű jelkép volt.

Az óg alatti medence az eső által magától tellett meg vízzel, amely víz tehát a légből származott, illetve ezt Ilona maga küldte, aki Légistennőként is tiszteltetett. Ha viszont az istenház közepén asztalszerű oltár állott, eredetileg egyszerű fatörzsdarabból képezett, akkor ez hímségi jelkép is volt. Erre természetesen a tűz nem szállhatott le az Égből! Holott a Bibliában mégis szó van azon csodáról, hogy az oltár tűzét az Égből alászálló tűz gyújtotta meg! A dolog képtelenségnek látszik ugyan, de azt bizonyítja, hogy ez az eszme igenis létezett. Magyarázata pedig igen egyszerű: üveg- avagy hegyi-kristály-lencsével, a Nap sugarait összpontosítva, tüzet igen könnyen gyújthatni, amely tüzet tehát valóban közvetlenül a Napisten adta, ugyanúgy mintahogy az esővizet a Föld- és Légistennő is közvetlenül. Mivel azonban a zsidó vallásban nemcsak Napistenről szónak lennie nem volt szabad, de bárminemű naptisztelet is tiltva volt, ennélfogva az így gyújtott tűz is az Égből alászállottnak, azaz hogy az Égisten által adotttnak kellett mondasson; ami végtére annyiban helyes is, hogy minden létező egy örök ős Októl származó.

Öseredetileg a vizet tartalmazó edény egyszerű, fatörzsből kivájt bodon (bödön) volt, amelyet ha megfordítottak, akkor meg oltárasztalul szolgált és elég volt rá kő- vagy érclapot tenni, hogy rajta tüzet is lehessen gyújtani. Ilyen, fatörzsből vájt bödönöket népünk ma is készít. Bennük rendesen zsírt tartanak, amikor is földőjük egyszerű kerek falap. De használják ezeket mozsár gyanánt is, fölfordítva pedig asztalként is. Nevük ma is: bödön, bodon, a kisebbeké vödör, veder, vidör.

Ilonának szentelt istenházban viszont jelképezhette Magort egy Aranytükör, avagy egy kivájtatlan oltár-fatörzs, ha itt ezek kisebbek voltak is, mint az Ilonának szentelt Ezüsttükör avagy vízmedence.

Valószínűleg azonban, amikor a Világ Fényes Ezüsttavát már nagy réz- avagy bronzmedence jelképezte is, az kerekeken állva, eltolható volt, úgy hogy az óg alá, aszerint hogy mely szertartásnak volt helye, a medence vagy az oltárasztal volt odatolható.